

Grupy Bojowe Unii Europejskiej Istota, bilans funkcjonowania, perspektywy*

European Union Battlegroups The essence, functioning, perspectives

Włodzimierz Wątor**

Abstrakt

W artykule przedstawiono rolę, jaką odgrywają Grupy Bojowe Unii Europejskiej (GB UE) w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Minęło dwanaście lat od uzyskania przez te formacje pełnej gotowości bojowej, co okazuje się wystarczającym czasem na refleksję, czy formuła grup bojowych jest adekwatna do współczesnych zagrożeń i spełnia oczekiwania państw, które je tworzą. W szczególności analizie poddano genezę powstania GB UE (w odniesieniu do prób budowania europejskich sił militarnych zapoczątkowanych w latach 50. ubiegłego wieku), ich zadania wraz z przewidywanymi scenariuszami działań, strukturę oraz proces formowania i szkolenia. Ponadto porównano stanowiska poszczególnych państw europejskich, w tym Polski, wobec projektu grup bojo-

Abstract

The article outlines the role that European Union Battlegroups (EU BG) play in The Common Security and Defence Policy. Twelve years after gaining by them the full operational capacity is convenient time for analysing whether the concept of battlegroups is adequate to contemporary threats and if it meets expectations of the countries that contribute to them. The article analyses in particular the origins of the EU BG concept (in regards to efforts to create European military forces dating back to 1950s), their tasks together with predictable actions scenarios, their structure and the process of forming and training. Furthermore, the positions of several European states have been compared, as well as their hitherto contribution to building the capacity of forces.

* Tekst pozostaje w związku z innymi opracowaniami z tomu 21. „Studia Politicae Universitatis Silesiensis”, których Autorzy podjęli taką tematykę.

** Centrum Szkolenia Obrony Przed Bronią Masowego Rażenia, Akademia Sztuki Wojennej (wzm_wator@wp.pl).

wych i ich dotychczasowe zaangażowanie w budowanie zdolności sił.

Słowa kluczowe: Grupy Bojowe Unii Europejskiej, wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony, operacje reagowania kryzysowego

Key words: European Union Battlegroups, The Common Security and Defence Policy, Crisis Response Operations

Wstęp

Obecność Grup Bojowych Unii Europejskiej (GB UE)¹ w domenie politycznej i wojskowej trwa już przeszło dekadę. Ich powstanie poprzedziły wysiłki państw członkowskich (Unii Zachodniej, Unii Zachodnioeuropejskiej, a następnie Unii Europejskiej) zmierzające do zapewnienia zdolności obronnych, również przez powołanie wspólnych sił militarnych.

Od utworzenia GB UE — jako sił szybkiego reagowania² mających zapewnić zdolności militarne i pozamilitarne Unii Europejskiej, głównie w ramach reagowania kryzysowego — dokonały się istotne zmiany w środowisku bezpieczeństwa w wymiarze globalnym i europejskim. Dotyczy to zwłaszcza tzw. flanki wschodniej i północnej, w bliskości których Rosja demonstruje swoją potęgę i dążenie do odbudowania strefy wpływów, a także południowych obrzeży Kontynentu, co jest związane między innymi z ruchami migracyjnymi oraz zagrożeniem terrorystycznym.

Różnice w percepcji wymienionych zagrożeń, prezentowane przez poszczególne państwa tworzące GB UE (dotyczy to także państw Grupy Wyszehradzkiej), długotrwały proces decyzyjny oraz ograniczony potencjał tych formacji

¹ Termin „grupy bojowe” oznacza zespół żołnierzy lub pododdziałów (oddziałów), występujących pod wspólnym dowództwem przeznaczony do wykonywania określonego zadania. Koncepcję grup bojowych oraz taktykę ich działania określa się jako jeden ze sztandarowych przykładów stanowiących przełom w możliwościach wykorzystania siły militarnej. Za pierwowzór grup bojowych można uznać tworzone przez Niemców, podczas I wojny światowej na froncie zachodnim, oddziały szturmowe (niem. *Stoßtruppen*, *Sturmtruppen* lub *Sturm-Bataillon*), rozwinięte i udoskonalone podczas II wojny światowej do tzw. *Kampfgruppe* (w j. polskim — grupy bojowe lub grupy operacyjne). *Leksykon obronności. Polska i Europa*. Red. M. HUZARSKI, J. WOLEJSZO. Warszawa 2014, s. 23 oraz P. GAWLICZEK, J. PAWŁOWSKI: *Zagrożenia asymetryczne*. Warszawa 2003, s. 19.

² „Siły szybkiego reagowania — strukturalno-funkcjonalny element [...] obejmujący wydzieloną część sił zbrojnych i elementy pozamilitarne, pozostające w najwyższej gotowości do działania, przeznaczone do samodzielnego rozstrzygnięcia konfliktów małej skali oraz zapewnienia dogodnych warunków użycia sił głównych”. Zob. A. CIUPIŃSKI: *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa 2009, s. 123.

rodzą pytanie o możliwość użycia owych sił w ramach (ewentualnego) prowadzenia kolektywnej obrony.

Metody prowadzenia działań zbrojnych podczas aneksji Krymu oraz konfliktu na Ukrainie (szczególnie w jego początkowej fazie), określone mianem wojny hybrydowej, obejmowały „mieszankę konwencjonalnej broni, nieregularnej taktyki oraz zachowań przestępczych w przestrzeni walki”³. Analizy przebiegu tego konfliktu, prowadzone w wielu państwach, przyczyniły się do odejścia od rozwijanego przez ostatnią dekadę modelu sił o charakterze ekspedycyjnym na rzecz wzmocnienia przez nie potencjałów obronnych: własnych, w kooperacji w ramach NATO, Unii Europejskiej lub inicjatyw regionalnych. Należy przy tym podkreślić, że procesowi temu towarzyszy debata odzwierciedlająca odmienne poglądy dotyczące docelowego modelu europejskich formacji wojskowych, ich zadań, relacji z NATO oraz sposobów finansowania.

W Polsce zainteresowanie grupami bojowymi, przypadające głównie na okresy, gdy polscy żołnierze uczestniczyli w kolejnych zestawach dyżurujących grup w latach 2010, 2013, i 2016⁴, nie przełożyło się na powstanie publikacji systematyzującej wiedzę dotyczącą tych formacji w zakresie uprawniającym do podsumowania ich dotychczasowej działalności.

Inspiracją do napisania niniejszego artykułu, którego autor nie uzurpuje sobie prawa do kompleksowego ujęcia tematu, jest zatem chociaż częściowe wypełnienie zasygnalizowanej luki. Dlatego też jego cel stanowi przedstawienie uwarunkowań historycznych i polityczno-militarnych mających wpływ na powstanie i funkcjonowanie GB UE oraz analiza ich efektywności, a także sprecyzowanie problemów badawczych, z których kluczowe ujęto w formie następujących pytań:

- Jaka była geneza powstania GB UE?
- Co jest istotą GB UE?
- Jaki jest ogólny bilans dotychczasowego funkcjonowania tych jednostek?
- Jakie znaczenie przypisują grupom bojowym poszczególne państwa oraz jaki jest udział Polski w tym przedsięwzięciu?
- Jak przebiega standardowy proces formowania, szkolenia i certyfikacji⁵ GB UE?
- Czy można określić perspektywy dalszego funkcjonowania GB UE?

³ Szerzej: J.S. NYE, JR.: *Przyszłość siły*. Przeł. B. JAŁOSZYŃSKI. Warszawa 2012, s. 77.

⁴ W pierwszym półroczu 2010 r. Polska uczestniczyła w GB razem z Niemcami, Litwą, Łotwą i Słowacją; w pierwszym półroczu 2013 r. — w Grupie Weimarskiej (z Niemcami i Francją), w pierwszym półroczu 2016 r. — w ramach Grupy Wyszehradzkiej (z Węgrami, Słowacją, Czechami). W dwóch ostatnich grupach Polska pełniła funkcję tzw. państwa wiodącego/ramowego (*framework nation*).

⁵ „Certyfikacja (narodowa, sojusznicza/międzynarodowa) — to proces sprawdzający, mający na celu potwierdzenie (zweryfikowanie) osiągnięcia przez oceniany podmiot wymaganych dla niego zdolności operacyjnych. Rozumiana jest również jako oficjalne uznanie, że dane dowództwo, jednostka wojskowa, komponent zadaniowy SZ RP spełnia ustalo-

Proces badawczy oparto w głównej mierze na analizie tekstów źródłowych⁶, które stanowiły podstawę utworzenia i przygotowywania GB UE do osiągnięcia pełnej gotowości operacyjnej. Do pogłębienia wiedzy dotyczącej wybranych aspektów funkcjonowania GB UE oraz zweryfikowania zebranego materiału przyczyniły się konsultacje z oficerami (ekspertami) z Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych, Centrum Operacji Lądowych — Dowództwa Komponentu Lądowego oraz jednostek liniowych wchodzących w skład poszczególnych grup bojowych. Z kolei w celu określenia istotności różnic między obliczonymi średnimi wskaźnikami charakteryzującymi zaangażowanie poszczególnych państw w proces tworzenia GB UE wykorzystano metodę analizy wariancji⁷.

Ewolucja europejskich sił wojskowych w latach 1948—2003

Działania państw europejskich podejmowane w celu osiągnięcia zdolności obronnych, również przez powołanie struktur wojskowych, mają długoletnią tradycję. Przegląd, ograniczony do najważniejszych inicjatyw poprzedzających utworzenie GB UE, zapoczątkował Traktat o współpracy w dziedzinie gospodarczej, społecznej i kulturalnej oraz zbiorowej samoobrony, który 17 marca 1948 roku zawarły: Belgia, Holandia, Francja, Luksemburg oraz Wielka Brytania (nie obejmował Niemiec). Do historii przeszedł pod nazwą Traktatu Brukselskiego.

Na mocy postanowień Traktatu zostały utworzone struktury polityczno-wojskowe pod nazwą Unii Zachodniej, w której ramach za kwestie wojskowe odpowiadał Sztab Obrony Zachodu. Organem konsultacyjnym sprawującym

ne standardy lub kryteria i jest w stanie wykonać przypisane mu zadania [...]”. Decyzja nr 295/MON Ministra Obrony Narodowej z 16 lipca 2014 r. w sprawie prowadzenia kontroli w dowództwach, jednostkach i komponentach zadaniowych SZ RP zadeklarowanych do struktur wojskowych Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego oraz Unii Europejskiej i realizowanych w ramach ich systemów kontroli, pkt. 2, ppkt 2.

⁶ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Military Rapid Response Concept* (5654/09). Brussels 2003; COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Battlegroup Preparation Guide* (12904/2/08). Brussels 2008; COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Concept for Military Command and Control* (10688/5/08). Brussels 2008; COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic Level* (10687/08). Brussels 2008; COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Concept for Force Generation* (10690/08). Brussels 2008; COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Suggestions for Procedure for Coherent, Comprehensive EU Crisis Management* (7116/03). Brussels 2003.

⁷ Analiza wariancji (*analysis of variance* — ANOVA) jest metodą statystyczną, wykorzystywaną do badania wyników (obserwacji, doświadczeń), które zależą od jednego lub kilku czynników działających jednocześnie. Zastosowanie tej metody pozwala wyjaśnić, z jakim prawdopodobieństwem wyodrębnione czynniki mogą być powodem różnic między obserwowanymi średnimi grupowymi. Metodę analizy wariancji odkrył w latach dwudziestych ubiegłego wieku angielski matematyk R.A. Fisher.

funkcje polityczne była utworzona w Londynie stała komisja, w której zasiadali ambasadorowie państw członkowskich. Komisja nadzorowała między innymi prace Stałego Komitetu Wojskowego, w którego kompetencji pozostawało przygotowanie planów obrony, wspólnej strategii działania, niezbędnych ocen i planów, w tym dotyczących sił i środków wojskowych. W art. IV Traktatu sygnatariusze zobowiązali się, że „w przypadku, gdyby jedna ze Stron uległa napaści zbrojnej, inne Strony, zgodnie z postanowieniami art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzielią jej pomocy i poparcia wszystkimi będącymi w ich rozporządzeniu środkami, zarówno wojskowymi, jak i innymi”⁸.

W październiku 1950 roku ówczesny premier Francji Rene Pleven przedstawił plan utworzenia Europejskiej Wspólnoty Obronnej (EWO) — z udziałem Francji, RFN, Włoch, Belgii, Holandii i Luksemburga — co wiązało się między innymi z powołaniem armii europejskiej. Przyszła armia europejska miała składać się z około 500 tys. żołnierzy, tworzących 42 dywizje (wg ówczesnych standardów liczebnych), z tego 14 francuskich, 12 niemieckich, 12 włoskich, 6 z państw Beneluksu⁹.

W podpisanym 27 maja 1952 roku w Paryżu Traktacie o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Obronnej podkreślono znaczenie wojskowej współpracy z Sojuszem Północnoatlantyckim (art. 5)¹⁰. Zgodnie z art. 75 Traktatu pododdziały tworzące armię (tzw. Europejskie Siły Obrony) miały mieć charakter narodowy. Ich integrację przewidywano na wyższym szczeblu. W przypadku wojsk lądowych, kierując się kryterium efektywności, miał to być Europejski Korpus Armijny. Do działań na morzu planowano utworzyć Europejskie Siły Marynarki.

Projekt Plevena został zaniechany w 1954 roku wskutek nieratyfikowania go przez Zgromadzenie Narodowe Francji, do czego przyczynił się sprzeciw partii gaullistowskiej, niechętniej włączeniu oddziałów francuskich do armii europejskiej.

W związku z niepowodzeniem EWO, w październiku 1954 roku, z inicjatywy Wielkiej Brytanii podpisano Układy Paryskie, na mocy których znowelizowano Traktat Brukselski. Jednocześnie, po przystąpieniu do Unii Zachodniej Republiki Federalnej Niemiec i Włoch, organizacja ta przekształciła się w Unię Zachodnioeuropejską (UZE)¹¹. Zmodyfikowany Traktat zawiera zapis o pod-

⁸ N. BOBRYK-DERYŁO: *Uwarunkowania ewolucji Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*. Rozprawa doktorska. Warszawa 2012 — <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/126/UE%20WPbiO.pdf?sequence=1> (dostęp: 8.12.2017); por. także: S. PARZYMIES: *Integracja europejska w dokumentach*. Warszawa 2008, s. 68.

⁹ Ibidem, s. 18.

¹⁰ Tekst Traktatu o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Obronnej — aei.pitt.edu/5201/1/5201.pdf (dostęp: 2.11.2017).

¹¹ W kolejnych latach do UZE dołączyły: Hiszpania i Portugalia (1990 r.), Grecja (1995 r.), natomiast status członków stowarzyszonych miało 6 państw (Czechy, Polska, Islandia).

trzymaniu zasady ścisłej współpracy z Sojuszem Północnoatlantyckim. Rada i Agencja UZE miały zwracać się do właściwych komórek wojskowych Sojuszu w celu uzyskania niezbędnych danych i opinii¹². Jak zauważa Ryszard Zięba, te zależności były przyczyną swoistej bierności UZE i na długie lata zablokowały możliwość stworzenia przez tę organizację odpowiedniej struktury wojskowej¹³, a jej znaczenie — podkreślają to także inni badacze, między innymi Mieczysław Stolarczyk, Roman Kuźniar, Andrzej Ciupiński¹⁴ — wzrosło dopiero w okresie pozimnowojennym.

Na mocy Traktatu z Maastricht UZE stała się częścią składową Unii Europejskiej i jednocześnie jej komponentem obronnym oraz czynnikiem wzmacniającym europejski filar NATO. Traktat z Maastricht powołał do życia Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa, która docelowo miała obejmować kwestie wspólnej polityki obronnej¹⁵.

Na rozszerzenie kompetencji UZE miały także wpływ misje petersberskie ustanowione decyzją Rady Ministerialnej UZE z 19 czerwca 1992 roku, które obejmowały:

- zadania humanitarne i ratownicze (*humanitarian and rescue tasks*);
- misje pokojowe (*peacekeeping*);
- zadania bojowe w trakcie opanowywania sytuacji kryzysowych, w tym przywracanie pokoju (*tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking*).

Z uwagi na zakres i różnorodność zadań określonych w deklaracji z Petersburgu¹⁶, za konieczne uznano powołanie nowych agend zwiększających możli-

dia, Norwegia, Turcja, Węgry), status partnerów stowarzyszonych — 7 państw (Bułgaria, Estonia, Litwa, Łotwa, Rumunia, Słowacja, Słowenia), a status obserwatora — 5 państw (Austria, Dania, Finlandia, Irlandia, Szwecja) — <http://www.twojaeuropa.pl/347/unia-za-chodnioeuropejska> (dostęp: 31.10.2017).

¹² M. SOJA: *Stosunki UE—NATO w dziedzinie bezpieczeństwa europejskiego i obrony na przełomie XX i XXI wieku*. Toruń 2011, s. 61.

¹³ R. ZIĘBA: *Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony: Koncepcja — struktura — funkcjonowanie*. Warszawa 2000, s. 47.

¹⁴ M. STOLARCZYK: *Problemy współpracy transatlantyckiej w dziedzinie politycznej i bezpieczeństwa*. W: *Instytucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*. Red. S. PARZYMIŚ, R. ZIĘBA. Warszawa 2004, s. 207—208; R. KUŹNIAR: *Wzlot i upadek Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony*. „Bezpieczeństwo Narodowe” 2014, 32, s. 33; A. CIUPIŃSKI: *Geneza europejskiej wspólnoty bezpieczeństwa*. „Bellona” 2013, R. 7, nr 4, s. 19.

¹⁵ B. GÓRKA-WINTER, E. POSEL-CZĘŚCIK: *Wspólna Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2001, nr 11, s. 99.

¹⁶ Misje petersberskie wykraczały poza to, o czym stanowi art. V zmodyfikowanego Traktatu Brukselskiego. W późniejszym okresie w misjach petersberskich mogły uczestniczyć także państwa stowarzyszone (od 1994 r.) oraz współpracujące z UZE z regionu Morza Śródziemnego: Algieria, Egipt, Izrael, Maroko, Mauretania, Tunezja (od 1997 r.). Od połowy

wości operacyjne UZE, a także sił zbrojnych (Forces Answerable to WEU — FAWEU), w ramach których rozróżniono jednostki i sztaby narodowe oraz wielonarodowe przekazane przez poszczególne państwa do dyspozycji UZE¹⁷.

Kolejny ważny etap na drodze do sformowania europejskiego komponentu wojskowego był związany z przyjęciem przez Radę Europejską, podczas posiedzenia w Helsinkach w dniach 10—11 grudnia 1999 roku, tzw. Europejskiego Celu Operacyjnego/Zasadniczego 2003 (European Headline Goal — EHG). Do najważniejszych przyczyn jego ogłoszenia należały:

- wnioski z konfliktów w byłej Jugosławii, a zwłaszcza w Kosowie, potwierdzające, że państwa europejskie nie są w stanie samodzielnie, bez wsparcia Stanów Zjednoczonych, przeciwdziałać konfliktom etnicznym na tak dużą skalę;
- przewartościowanie stanowisk przywódców państw europejskich wobec szeroko rozumianej polityki obronnej, które umożliwiło ustanowienie (podczas posiedzenia Rady Europejskiej, w Helsinkach w dniach 10—11 grudnia 1999 r.) Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, będącej narzędziem wykonawczym Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa¹⁸.

Jednym z założeń Europejskiego Celu Operacyjnego było utworzenie do 2003 roku Europejskich Sił Szybkiego Reagowania (European Rapid Reaction Force — ERRF), składających się z korpusu liczącego około 15 brygad z li-

2001 r., po ustanowieniu EPBiO oraz przekazaniu przez UZE swojej części operacyjnej Unii Europejskiej, misje tego typu prowadzi wyłącznie UE. Zob. R. ZIĘBA: *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej*. Warszawa 2007, s. 52.

¹⁷ FAWEU tworzyły następujące związki operacyjne: Eurokorpus, Eurofor (European Rapid Operational Force) — lądowe siły szybkiego reagowania w rejonie Morza Śródziemnego wystawiane przez Włochy, Francję, Portugalię i Hiszpanię (funkcjonowały w latach 1995—2012), Wielonarodowe Siły Lądowe Włoch, Węgier i Słowenii, 1. Korpus Niemiecko-Holenderski, Euromafor (European Maritime Force) — morskie siły Francji, Włoch, Portugalii i Hiszpanii, przeznaczone przede wszystkim do prowadzenia operacji desantowych oraz rozminowywania akwenów morskich (funkcjonowały w latach 1995—2012), Hiszpańsko-Włoskie Siły Desantowe oraz Brytyjsko-Holenderskie Siły Desantowe, Wielonarodowa Grupa Powietrzna (Wielka Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania, Niemcy, Belgia). Szerzej: D. KOZŁOWSKI, K. LIGĘZA: *Budowanie zasobów i zdolności w ramach Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony*. „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2009, nr 1(176), s. 58.

¹⁸ Utworzenie WPBiO poprzedzone było licznymi spotkaniami dwu- lub wielostronnymi, w tym: w Porschach (szczyt UE, 24—25 października 1998 r.), w Saint-Malo (szczyt francusko-brytyjski, 3—4 grudnia 1998 r., podczas którego podpisano deklarację w sprawie obrony europejskiej), w Kolonii (posiedzenie Rady Europejskiej, 3—4 czerwca 1999 r., podczas którego po raz pierwszy użyto terminu „wspólna europejska polityka w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony”, pisanego w tym czasie małymi literami, w Londynie (szczyt włosko-brytyjski, w dniach 19—20 lipca 1999 r.) i wreszcie w Helsinkach (10—11 grudnia 1999 r.). Szerzej: R. ZIĘBA: *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Akty prawne, dokumenty normatywne*. Warszawa 2007, s. 86—87.

czebnością do 60 tys. żołnierzy. Siły te miały być zdolne do podjęcia działań w rejonie objętym kryzysem w odległości do 6 tys. km od Brukseli w czasie do 60 dni po podjęciu decyzji politycznej¹⁹. Planowano, że jednostki korpusu będą samowystarczalne, zwłaszcza pod względem dowodzenia, wywiadu, logistyki, oraz że będą dysponowały pododdziałami wsparcia. Oprócz wojsk lądowych w skład korpusu²⁰ miały wchodzić komponenty lotnictwa i marynarki wojennej. Początkowo w planach przewidywano wydzielenie do 400 samolotów bojowych i 100 okrętów, co jednak okazało się niemożliwe do wykonania²¹. Niezależnie od działań zmierzających do utworzenia korpusu przewidywano sformowanie mniejszych i bardziej mobilnych sił szybkiej odpowiedzi (Rapid Response Forces) przeznaczonych do podjęcia działań humanitarnych i ewakuacyjnych w czasie od 5 do 30 dni.

Państwa niebędące członkami UE zgłosiły tzw. wkłady uzupełniające (Cel Operacyjny „Plus”). W ramach tej inicjatywy Polska zadeklarowała tzw. brygadę ramową, czyli zasadniczą część kontyngentu, Lotniczą Grupę Ratunkową, 3 okręty oraz sekcję Żandarmerii Wojskowej²².

Pomimo zabiegów dyplomatycznych oraz zakrojonych na szeroką skalę działań organizacyjnych projekt zbudowania unijnych sił wojskowych w kształcie ERRF nie powiódł się. Oprócz problemów związanych z finansowaniem przedsięwzięcia ujawniły się ilościowe lub jakościowe niedomagania decydujące o realnych zdolnościach tworzonych sił. Dotyczyło to szczególnie: wywiadu i rozpoznania, systemów wsparcia dowodzenia, transportu strategicznego, obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej, środków precyzyjnego rażenia oraz śmigłowców szturmowych. Pomimo działań podejmowanych w latach 2001—2003, mających na celu poprawę zdolności operacyjnych²³, nie wyeliminowano ograniczeń w użyciu ERRF dotyczących, w ogólnym ujęciu, konfliktów o dużej intensywności oraz prowadzonych na obszarach oddalonych od Europy.

¹⁹ N. IWANOWSKI: *Teoria i praktyka wykorzystania Grup Bojowych Unii Europejskiej*. Warszawa 2014, s. 14.

²⁰ Największy wkład w formowanie zgrupowania zadeklarowały: Niemcy (13,5 tys. żołnierzy, 20 okrętów, 93 samoloty), Wielka Brytania (12,5 tys. 18 okrętów, 72 samoloty), Francja i Włochy (po 12 tys. personelu, 75 samolotów, 15 okrętów oraz satelity wywiadowcze. Szerzej: M. SOJA: *Stosunki UE—NATO...*, s. 140.

²¹ A. CIUPIŃSKI: *Zdolności wojskowe Unii Europejskiej. Perspektywy grup bojowych*. „Rocznik Integracji Europejskiej” 2014, nr 8, s. 107.

²² M. SOJA: *Stosunki UE—NATO...*, s. 141.

²³ Podczas szczytu Rady Europejskiej w Laeken w grudniu 2001 r. przyjęto Plan Działania na rzecz Poprawy Europejskich Zdolności Obronnych (European Capabilities Action Plan — ECAP) — 19 paneli tematycznych, które w kolejnych latach miały być przekształcone w tzw. grupy projektowe (*project groups*). Inne warte odnotowania formy aktywności na rzecz poprawy zdolności wojskowych to: Katalog Poprawy Zdolności 2003, inicjatywa powołująca Nieformalną Grupę Doradczą (Informal Advisory Group — IAG). Szerzej, *ibidem*, s. 158—161, 249—251.

Dotychczasowe rozważania poświęcone budowaniu sił wojskowych w latach 1948—2003 pozwalają na sformułowanie następujących wniosków. Po pierwsze, poszczególne państwa, w tym te o największym potencjale, prezentowały (tendencja ta dostrzegalna jest nadal) zróżnicowane poglądy na temat współpracy politycznej i wojskowej. Po drugie, wobec fiaska zbudowania siły militarnej jako struktury ponadnarodowej (armii europejskiej), powtarzającą się koncepcją było formowanie wielonarodowych związków operacyjnych, z reguły w sile korpusu, przy czym ich tworzenie w każdym przypadku wiązało się z różnorodnymi trudnościami. W efekcie rzeczywisty stan liczebny i możliwości bojowe tych jednostek odbiegały od zakładanych. Po trzecie, ważnym powtarzającym się cyklicznie problemem był aspekt współpracy sił europejskich z NATO (ze Stanami Zjednoczonymi), w tym jasno określony podział kompetencji. Ponadto, postęp technologiczny przyczynił się do zwiększenia dysproporcji utrudniających współdziałanie (interoperacyjność) pomiędzy armią amerykańską a siłami zbrojnymi większości państw europejskich, w wielu przypadkach niedofinansowanymi.

Przeznaczenie Grup Bojowych Unii Europejskiej w świetle Nowego Europejskiego Celu Operacyjnego 2010

Projekt sformowania przez państwa UE wspólnych jednostek, tym razem w formule grup bojowych, znalazł odzwierciedlenie w Nowym Europejskim Celu Operacyjnym (Headline Goal 2010, z terminem realizacji do 2010 r.), którego przyjęcie wynikało z ograniczonych rezultatów poprzedniego Celu Operacyjnego 2003. Nowy dokument zawierał zmodyfikowany pakiet zadań w dziedzinie zdolności militarnych i pozamilitarnych UE, w tym w ramach reagowania kryzysowego. Integralnym elementem Celu był projekt doskonalenia europejskich sił szybkiego reagowania, które po zatwierdzeniu przez Radę Europejską dokumentu *Battlegroup Concept*²⁴ (czerwiec 2004 r.) przyjęły formę połączonych taktycznych sił zadaniowych²⁵, potocznie grup bojowych, liczących około 1500 żołnierzy (Battle Group 1500 — BG 1500).

²⁴ Koncepcję grup bojowych (*Battlegroup Concept*) opracowali eksperci francuscy i brytyjscy, przy wsparciu Niemców. W pierwszej wersji została zaprezentowana na szczycie brytyjsko-francuskim w Le Tourquet 4 lutego 2003 r.

²⁵ „Połączone siły zadaniowe — tymczasowe zgrupowania jednostek pod jednym dowództwem w celu przeprowadzenia określonego działania lub wykonania zadania bojowego. Skład ustalany jest w zależności od charakteru zadania i innych czynników [...]”. A. CIUPIŃSKI: *Słownik terminów...*, s. 101.

W nadal obowiązujących najważniejszych zasadach tworzenia sił bierze się pod uwagę: dobrowolność wydzielenia żołnierzy przez poszczególne państwa oraz możliwość formowania jednostek narodowych lub wielonarodowych, z dominującą rolą tzw. państwa ramowego (*framework nation*). Dopuszcza się także wykorzystanie wkładu tzw. państwa wiodącego w danej dziedzinie (*lead nation*) na przykład „zdolności niszowych²⁶, wsparcia inżynieryjnego czy zabezpieczenia logistycznego.

Standardowa struktura GB wymaga uwzględnienia dowództwa wraz ze sztabem (Force Headquarters — FHQ) oraz sił głównych, złożonych z batalionu zmechanizowanego (piechoty zmotoryzowanej), z elementami wsparcia bojowego (ogniowego, rozpoznania, obrony przeciwlotniczej, śmigłowców bojowych, inżynieryjnego) oraz wsparcia logistycznego i medycznego. Formacja dysponowała także systemem dowodzenia i łączności z Dowództwem Operacyjno-Strategicznym (Operation Headquarters — OHQ) oraz elementami zapewniającymi prowadzenie działań na poziomie operacyjnym i strategicznym²⁷, wydzielonymi przed rozpoczęciem operacji (transport taktyczny i strategiczny, zabezpieczenie logistyczne, ewakuacja medyczna, dane wywiadowcze, jednostki wojsk specjalnych)²⁸.

Z uwagi na przeznaczenie GB dopuszczano zróżnicowany skład poszczególnych zestawów, stosownie do charakteru przewidywanych operacji, zadań, czasu ich realizacji oraz teatru działań. Historia tej struktury dowodzi, że często formowano jednostki liczące od 2 tys. do ponad 3 tys. osób personelu.

Prace koncepcyjne dotyczące grup bojowych zbiegły się w czasie z przyjęciem w grudniu 2003 roku Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa, w której uwzględniono zmiany w systemie bezpieczeństwa na świecie. W związku z tym założono, że europejskie grupy bojowe oprócz wypełniania misji petersberskich będą także przygotowane do nowego, rozszerzonego spektrum zadań, zbieżnych z zasadniczymi kierunkami wytyczonymi w Strategii. Należały do nich: operacje rozbrojeniowe (*joint disarmament operations*), wsparcie dla państw trzecich w walce z terroryzmem (*support for 3rd countries in combating terrorism*), operacje wspierające reformy sektora bezpieczeństwa (*security sektor reform*). Tak sformułowany obszar zadań spowodował konieczność opracowania szczegółowych scenariuszy działań, do których Grupy Bojowe UE powinny być przygotowane (tabela 1).

²⁶ Zdolności niszowe zgłoszone przez poszczególne państwa to: grupa medyczna (Cypr), pododdział uzdatniania wody (Litwa), Morskie Centrum Koordynacyjne (Grecja), mobilne stanowisko dowodzenia jako wkład w tworzenie dowództwa sił (Francja) — <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm> (dostęp: 10.04.2018).

²⁷ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *European Union Battlegroup Concept* (13618/06). Bruksela 2006, s. 7—12.

²⁸ Źródło: informacje uzyskane w Dowództwie Operacyjnym Rodzajów Sił Zbrojnych (listopad 2017 r.).

Tabela 1

Scenariusze działania Grup Bojowych UE

Rozdzielanie stron (z użyciem siły)	Stabilizacja, rekonstrukcja	Zapobieganie konfliktom	Operacje ewakuacyjne	Wsparcie dla operacji humanitarnych
Zadania w dziedzinie zarządzania kryzysowego	operacje utrzymania pokoju	prewencyjne rozmieszczenie oddziałów wojskowych	prowadzenie ewakuacji z obszarów objętych konfliktem (ewakuacja personelu cywilnego)	zapobieganie zbrodniom przeciw ludzkości
Zaprowadzanie pokoju	zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa, m.in. nadzór nad zawieszeniem broni i wycofaniem sił	operacje rozbrojeniowe		
Zabezpieczanie linii komunikacyjnych i obiektów infrastruktury krytycznej	nadzorowanie wyborów	nadzór nad wprowadzaniem w życie postanowień o nałożeniu embarga		udzielanie pomocy pracownikom organizacji humanitarnych
	pomoc w budowie instytucji demokratycznych	przeciwdziałanie proliferacji sprzętu wojskowego		
	reforma sektora wymiaru sprawiedliwości			

Źródło: M. KASPRZYK: *Użycie Grup Bojowych UE w operacjach reagowania kryzysowego*. W: *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki obronności*. Red. A. POLAK. Warszawa 2014, s. 98.

Odnosząc się do prezentowanego zestawienia, należy podkreślić, że dla GB UE nie przewidziano, w przeciwieństwie do Sił Odpowiedzi NATO, zadań związanych z zapewnieniem kolektywnej obrony, której znaczenie podnoszono w trakcie szczytów NATO w Newport oraz w Warszawie. W założeniu GB miały być siłami o charakterze ekspedycyjnym. Chociaż w dokumentach unijnych nie precyzowano obszaru działania, polityka prowadzona przez wiele państw Europy oraz ich kolonialna przeszłość wskazywały, że mogą to być niestabilne państwa afrykańskie oraz państwa Bliskiego Wschodu²⁹. Nie wykluczano możliwości zaangażowania w innych regionach, w promieniu do 6 tys. km od Brukseli, stosownie do sytuacji polityczno-militarnej.

Odmianą typizację zadań dla grup bojowych można przeprowadzić, gdy ich aktywność będzie rozpatrywana z uwzględnieniem rodzaju misji, jej etapu lub skali. Podział taki obejmuje:

— operacje pomostowe (*bridging operations*) — użycie GB UE jako sił pomostowych (wspierających wojska znajdujące się w obszarze działań połą-

²⁹ B. GÓRKA-WINTER: *Grupy bojowe Unii Europejskiej — koncepcja, proces formowania, perspektywy*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2006, nr 69 (409).

- czonych — *joint operations area*) lub przejmujących odpowiedzialność za określony obszar;
- początkowe operacje szybkiego reagowania (*initial entry rapid response operations*), polegające na wykonaniu przez GB UE zadań przygotowawczych dla sił głównych;
 - operacje samodzielne (*stand-alone operations*) — w przypadku, gdy potencjał GB UE byłby wystarczający do osiągnięcia zakładanego stanu końcowego operacji (należy przyjąć, że byłyby to działania o niewielkiej skali);
 - operacje wspierające inne bieżące działania (m.in. współpraca z podmiotami cywilnymi) lub stanowiące kombinacje uprzednio wymienionych.

Podsumowując, GB UE będące zgrupowaniami znacznie mniejszymi od tych planowanych w Europejskim Celu Operacyjnym 2003 były przewidywane do wykonania szerszego spektrum zadań o dużej złożoności. Przyjęciu tych założeń sprzyjał fakt, że Nowy Europejski Cel Operacyjny 2010 stanowił część szerszego procesu reform w sferze obronności UE (zainspirowanych decyzjami szczytu NATO w Pradze w listopadzie 2002 r.) zmierzających do zintensyfikowania współpracy z Sojuszem Północnoatlantyckim. W marcu 2003 roku w Berlinie zawarto pakiet kilkunastu porozumień, tzw. Berlin+, które nawiązywały do porozumienia pomiędzy NATO i Unią Zachodnioeuropejską z 1996 roku. Na tej podstawie UE mogła korzystać z zasobów Sojuszu, obejmujących kluczowe dziedziny: planowania operacyjnego, danych wywiadowczych, systemu dowodzenia, transportu strategicznego, a ponadto z teoretycznego i praktycznego dorobku w zakresie reagowania kryzysowego.

Niezależnie od współpracy z NATO w Nowym Europejskim Celu Operacyjnym przewidywano wiele przedsięwzięć realizowanych w wymiarze europejskim, mających wpłynąć na skuteczność prowadzonych operacji, w tym: powołanie Cywilno-Wojskowej Jednostki Planowania, koordynację wykorzystania środków transportu strategicznego oraz zapewnienie kompatybilności krajowych systemów łączności wojskowej (także satelitarnej)³⁰.

Należy podkreślić, że projektując BG 1500, przyjęto wysokie wymagania operacyjne, których spełnienie, także obecnie, rzutuje na organizację, szkolenie i wyposażenie sił. Wśród nich szczególne znaczenie mają:

- zdolność do przerzutu w rejon działań w ciągu 15 dni (przewiduje się, że 5 dni to czas niezbędny na podjęcie przez Radę UE decyzji o wysłaniu wojsk oraz zaplanowanie działań, kolejne 10 dni będzie trwało rozmieszczenie pododdziałów)³¹;
- samodzielność działania przez okres 30 dni z możliwością przedłużenia, maksymalnie do 120 dni, po dodatkowym wsparciu i rotacji sił;

³⁰ M. KASPRZYK: *Użycie Grup Bojowych UE w operacjach reagowania kryzysowego*. W: *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki obronności*. Red. A. POLAK. Warszawa 2014, s. 91—92.

³¹ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *European Union Battlegroup Concept...*, s. 8.

— możliwość działania w ekstremalnie trudnych warunkach (obszary pustynne, górskie, dżungla) także przy braku wsparcia ze strony państwa-gospodarza (*horst nation support* — HNS)³².

Głównym atutem GB UE miała być szybkość reakcji w sytuacji kryzysowej. Abstrahując od inicjującej ją decyzji politycznej, uzależnionej w głównej mierze od jednomyślnej zgody wszystkich państw członkowskich UE, w zakres tego pojęcia wchodzi liczne czynniki, począwszy od prowadzonego równolegle (na wszystkich poziomach dowodzenia) procesu planowania, poprzez mobilność sił, a także sprawność systemu logistycznego i transportowego, w tym powietrznego i morskiego. Idea GB UE urzeczywistniła się w styczniu 2007 roku³³ wraz z osiągnięciem przez nie pełnej zdolności operacyjnej (*full operational capability* — FOC). Szczegóły dotyczące zaangażowania państw europejskich w ramach grup bojowych zamieszczono w tabeli 2. Zapoczątkowano cykl dyżurów bojowych poszczególnych zestawów, który jest kontynuowany.

Proces decyzyjny oraz system dowodzenia Grupami Bojowymi UE

Decyzję o użyciu GB poprzedza złożony, długotrwały proces planowania militarnego. Rozpoczyna go opracowanie wkładu do Koncepcji Zarządzania Sytuacją Kryzysową, zawierającego analizy i oceny przyszłej operacji oraz wstępny projekt użycia sił wojskowych. Wytyczne w tym zakresie wydaje Dyrektor Generalny Sztabu Wojskowego UE (European Union Military Staff — EUMS) we współpracy ze Sztabami Obrony państw UE.

Sztab Wojskowy odpowiada także za współdziałanie (np. poprzez wymianę oficerów łącznikowych lub grup planistycznych) z aktywowanym Dowództwem Operacji. Wstępne propozycje Sztabu Wojskowego zostają przekazane do Komitetu Wojskowego UE (European Union Military Committee — UMC), gdzie zostaje opracowana ostateczna wersja części militarnej Koncepcji Zarządzania Sytuacją Kryzysową. Tym samym określone zostają podstawowe parametry przyszłej operacji. UMC stanowi także forum umożliwiający państwom UE prowadzenie konsultacji, w tym przedstawianie stanowiska danego kraju w odniesieniu do użycia GB UE. Rolą Komitetu Wojskowego jest także przedstawianie swoich rekomendacji Komitetowi Polityki i Bezpieczeństwa (Political Security Council — PSC).

³² Źródło: informacje uzyskane w Dowództwie Operacyjnym Rodzajów Sił Zbrojnych (listopad 2017 r.).

³³ W styczniu 2007 r. pierwsze dyżury pełniły grupy: francusko-niemiecka oraz hiszpańsko-włosko-grecko-portugalska. W latach 2005—2006, po osiągnięciu wstępnej gotowości operacyjnej, Wielka Brytania, Francja i Włochy wystawiły grupy narodowe, natomiast grupy wielonarodowe sformowały: Francja, Niemcy, Hiszpania, Włochy, Portugalia, Belgia.

Po zatwierdzeniu Koncepcji Zarządzania Kryzysowego przez Radę UE (na podstawie opinii Rady Polityki i Bezpieczeństwa) i wskazaniu Dowództwa Operacji UE, Komitet Polityki i Bezpieczeństwa nakazuje Komitetowi Wojskowemu opracowanie Dyrektywy Strategicznych Opcji Militarnych. Zawierają one między innymi oceny wykonalności i ryzyka, projekt struktury dowodzenia i kierowania z rekomendacją dotyczącą dowódców operacji.

Rada UE podejmując decyzję w sprawie Strategicznej Opcji Militarnej (po ocenach Komitetów: Wojskowego, następnie Polityki i Bezpieczeństwa), zwraca się jednocześnie do państw członkowskich o potwierdzenie gotowości do jej wsparcia, mając na uwadze ewentualne ograniczenia narodowe.

Kolejnym etapem procesu planistycznego jest przygotowanie przez Sztab Wojskowy Inicjującej Dyrektywy Militarnej, która zawiera informacje niezbędne dla dowódcy operacji do przygotowania dokumentów szczebla strategicznego, czyli Koncepcji Operacji, Wymagań dla Sił oraz Planu Operacji wraz z Zasadami Użycia Siły — Rules of Engagement — ROE. Po zatwierdzeniu Koncepcji Operacji oraz na podstawie Tymczasowych Wymagań dla Sił dowódca operacji UE (za zgodą Komitetu Wojskowego i aprobatą Komitetu Polityki i Bezpieczeństwa) może zainicjować fazę generacji i aktywacji sił. Odbywa się to w formie Ostrzeżenia Aktywacyjnego (Activation Warning — ACTWARN) i Tymczasowych Wymagań dla Sił przekazywanych państwom-kontrybutorom. Ostrzeżenie zawiera informację o zarysie operacji, siłach niezbędnych do jej przeprowadzenia oraz najważniejszych terminach.

Ostatni etap to opracowanie przez dowódcę operacji Planu Operacji wraz z Zasadami Użycia Siły. Dopiero po zatwierdzeniu planu przez Radę UE dowódca operacji jest uprawniony do wydania Rozkazu Aktywacyjnego (Activation Order — ACTORDER).

Z przedstawionych ogólnych zasad aktywacji GB UE wynika, że jest to proces długotrwały. Szacuje się, że czas niezbędny na przeprowadzenie cyklu decyzyjnego według obowiązujących procedur wyniesie co najmniej 3—4 miesiące³⁴. Wydłużony proces decyzyjny pozostaje w sprzeczności z krótkimi reżimami czasowymi przyjętymi dla dyżurujących GB i ogranicza ich podstawowy atut, jakim jest wysoka gotowość do podjęcia działań.

Wyznaczony przez Radę UE dowódca operacji, na poziomie strategicznym, odpowiada za: opracowanie koncepcji operacji (*concept of operations* — CO-NOPS) i planu operacji (*operation plan* — OPLAN)³⁵, koordynację przemieszczenia sił do obszaru działania, a następnie za: ich rozmieszczenie, wykonanie

³⁴ Wykorzystano materiały Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych (listopad 2017 r.).

³⁵ Podstawą przygotowania wymienionych planów są dokumenty poziomu polityczno-strategicznego: *Koncepcja Zarządzania Sytuacją Kryzysową (Crisis Management Concept* — CMC), *Strategiczne Opcje Militarne (Military Strategic Options* — MSO) oraz *Inicjująca Dyrektywa Militarna (Initiating Military Directive* — IMD).

zadań oraz powrót po zakończeniu misji³⁶. Dowodzenie realizuje ze stałego stanowiska dowodzenia OHQ znajdującego się poza teatrem działań. Z uwagi na fakt, iż Unia Europejska nie dysponuje dowództwami tego typu, rolę OHQ może odgrywać jedno z pięciu dowództw narodowych wydzielanych przez: Francję (Mont Valerien), Wielką Brytanię (Northwood), Niemcy (Poczdam), Włochy (Rzym), Grecję (Larrisa).

Strukturę dowodzenia uzupełnia:

- dowódca sił, na poziomie operacyjnym, podlegający dowódcy operacji, który sprawuje dowodzenie przy pomocy dowództwa sił (Force Headquarters — FHQ);
- dowódca komponentu (lądowego, powietrznego, morskiego, wojsk specjalnych) odpowiadający za wykonanie zadania głównego lub zadań cząstkowych określonych przez dowódcę sił³⁷.

Problemy związane z tworzeniem sił

Półroczny dyżur GB UE poprzedza trwający około dwóch lat wieloetapowy cykl przygotowania i szkolenia (zostanie przedstawiony w dalszej części artykułu). Relatywnie krótki czas dyżuru nie rekompensuje zatem nakładów wniesionych w tworzenie formacji. Postulat wydłużenia dyżuru, na przykład do dwunastu miesięcy, który po raz pierwszy został zgłoszony przez Polskę podczas przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej w drugiej połowie 2011 roku, nie został jednak wdrożony. Inne propozycje związane z optymalizacją procesu tworzenia GB sformułowane w tym czasie dotyczyły wzmocnienia współpracy grup bojowych z podmiotami cywilnymi oraz rozszerzenia możliwości wspólnego finansowania kosztów udziału w operacji.

W systemie dyżurów, określonych w koncepcji grup bojowych GB UE, zakłada się jednoczesne (w danym półroczu) pozostawanie w stanie gotowości operacyjnej dwóch grup. Historia GB dowodzi, że ten warunek, przekładający się na realny potencjał bojowy, nie jest spełniony. W rozpatrywanym okresie (lata 2005—2017) nie zdołano bowiem sformować ogółem 10 grup (40% planowanych sił)³⁸. Wpływ na ten stan rzeczy ma przede wszystkim zasada dobrowolnego wydzielania jednostek narodowych na potrzeby GB UE. Analiza zaangażowania poszczególnych państw w ten proces wskazuje na duże zróżnicowanie

³⁶ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Concept for Force Generation* (10690/08). Brussel 2008, s. 8—9.

³⁷ N. IWANOWSKI: *Teoria i praktyka wykorzystania Grup Bojowych...*, s. 24—25.

³⁸ Wakaty w dyżurach GB wystąpiły w II półroczu 2005, 2006, 2013, 2015 i 2016 r. oraz w I półroczu 2012, 2013, 2015, 2016 i 2017 r.

(tabela 2), wynikające między innymi z uwarunkowań historyczno-kulturowych, politycznych, gospodarczych oraz posiadanych zasobów wojskowych (szczególnie ich jakości). Trudności z tworzeniem GB — brak chętnych do wydzielenia sił lub problemy z certyfikacją potwierdzającą gotowość do objęcia dyżuru — przełożyły się na dużą różnorodność poszczególnych grup i ich umowy podział na „ciężkie”, znacznie przewyższające strukturę GB 1500 (np. z udziałem pododdziałów czołgów, często ze wsparciem lotnictwa i komponentu morskiego), oraz „lekkie”, budowane na bazie batalionu zmechanizowanego (wzmocnionego). Pierwszy typ preferują Niemcy; równie silne, dobrze wyposażone grupy przygotowują państwa skandynawskie (Nordycka GB). Dla odmiany Bałkańska

Tabela 2

Analiza statystyczna zaangażowania państw europejskich w formowanie GB w latach 2005—2017

Zróżnicowanie statystyczne							Kryteria		
Grupy państw	symbole różnic						sformowanie grupy narodowej	funkcja państwa ramowego	udział w grupie wielonarodowej
	a	b	c	d	e	f			
a	FR						1	7	5
b		IT					1	5	2
		GB					1	4	
c			ES					4	3
			DE					3	6
			GR					4	2
d				SE				3	1
				PL				3	
				BE				1	6
				PT				1	5
e					NL			1	3
					CZ			1	2
					FI				5
f					AU, EE, IE, LV, SL, HR, MK, TR, BG, RO, LU, CY, LT, NO, SK, HU, UK			1—4	

Źródło: Opracowanie własne. Dane do kalkulacji na podstawie — <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm> (dostęp: 27.11.2017).

Grupa Bojowa — HELBROC, tworzona przez Grecję (państwo ramowe) oraz Bułgarię, Cypr i Rumunię, uznawana jest za formację stosunkowo słabą.

Z uwagi na brak kompleksowych ocen i danych porównawczych potencjału poszczególnych grup bojowych oraz wysiłków państw je wydzielających w dalszej części artykułu dokonano analizy wybranych czynników charakteryzujących zaangażowanie państw-stron, wykorzystując w tym celu metodę analizy wariancji. Przygotowanie danych do obliczeń polegało na nadaniu rang zasadniczym rodzajom działań podejmowanych przez państwa: samodzielne sformowanie grupy bojowej, pełnienie funkcji państwa ramowego, wydzielenie pododdziałów (grup żołnierzy) do składu grupy. Prezentowane wyniki, mające charakter poglądowy, mogą stanowić materiał wyjściowy do dalszych, szczegółowych kalkulacji z uwzględnieniem dodatkowych zmiennych.

W dwunastoleciu 2005—2017 w formowaniu grup bojowych uczestniczyły wszystkie, oprócz Danii, państwa UE, a także kraje niebędące jej członkami: Norwegia, Turcja, Ukraina. Na podstawie przeprowadzonych kalkulacji wyodrębniono 6 grup państw (kolumny a—f) o podobnym, w ujęciu statystycznym, poziomie zaangażowania w tworzenie sił (por. tab. 2). Spośród nich wyróżnia się Francja (grupa narodowa, siedmiokrotnie państwo ramowe z pięciokrotnym udziałem w grupach wielonarodowych). Do drugiej grupy zaliczono Włochy i Wielką Brytanię. Państwa te sformowały grupy narodowe oraz pełniły funkcję państwa ramowego (odpowiednio pięć i cztery razy). Najliczniejszą grupę (17 państw) tworzą państwa, które wydzieliły (do czterech 1—4 razy) elementy do grup bojowych zorganizowanych przez państwa ramowe.

Z zestawienia wynika, że wkład Polski w projekt GB UE jest porównywalny do zaangażowania Szwecji, Belgii i Portugalii (grupa d). Polegał on na trzykrotnym pełnieniu funkcji państwa ramowego — odpowiedzialność za organizację i funkcjonowanie grupy — w latach: 2010 roku z Niemcami, Litwą, Łotwą i Słowacją, 2013 roku z Niemcami i Francją (Grupa Weimarska) oraz w 2016 roku w ramach Grupy Wyszehradzkiej z Węgrami, Czechami, Słowacją oraz przy udziale Ukrainy.

Wyszehradzka Grupa Bojowa — przykład regionalnej współpracy wojskowej

Wojskowa współpraca państw Grupy Wyszehradzkiej została zapoczątkowana w 2002 roku³⁹. Jej przejawem są między innymi cykliczne spotkania mi-

³⁹ Szerzej na temat genezy współpracy wojskowej państw V4: M. URBAŃSKI, K. DOŁĘGA: *Regionalny wymiar bezpieczeństwa na przykładzie Grupy Wyszehradzkiej w kontekście przynależności do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej*. „Obron-

nistrów obrony państw V4. Od 2007 roku do udziału w spotkaniach została zaproszona Ukraina.

Podstawowe kierunki kooperacji, zgodne z założeniami inicjatywy NATO *smart defence*, zostały określone w deklaracji Grupy Wyszehradzkiej *Odpowiedzialność za silne NATO* z 18 kwietnia 2012 roku. Obejmowały one projekty pogłębiające możliwości „inteligentnej obrony”, w tym: obronę CBRN (chemiczną, biologiczną, radiologiczną i nuklearną), wspólną logistykę, placówki medyczne, szkolenie kontrolerów lotów⁴⁰.

Sprecyzowanie zadań w obszarze obronności i intensyfikacja współpracy nastąpiły jednak dopiero po podpisaniu *Długoterminowej wizji pogłębienia współpracy w zakresie obronności* (Wyszehrad, 14 marca 2014 r.)⁴¹. Za priorytet uznano sformowanie wielonarodowej jednostki wojskowej (GB UE V4, termin pełnienia dyżuru w I półroczu 2016 r.)⁴², rozwój przemysłu obronnego, a także edukację, szkolenie i prowadzenie wspólnych ćwiczeń wojsk⁴³.

W Polsce implementacja porozumienia na poziom wykonawczy nastąpiła poprzez wydanie licznych dokumentów rozkazodawczych⁴⁴ i pomocniczych (wytyczne, koncepcje, plany, harmonogramy, sprawozdania itp.) zgodnie z obowiązującym w Siłach Zbrojnych RP zakresem odpowiedzialności. Grupa Bojowa UE V4 liczyła 3909 żołnierzy (Polacy stanowili 50% zgrupowania, Czesi — 19%, Węgrzy — 16%, Słowacy — 12%, Ukraińcy — 3%) (rys. 1). OHQ przewidziane do kierowania ewentualną operacją militarną Unii Europejskiej

ność — Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” 2016, nr 1(17).

⁴⁰ R. KUPIECKI: *Visegrad Defence Cooperation: From Mutual Support to Strengthening NATO and the EU. A Polish Perspective*. “Report” 2013, No 35, s. 4—6; CENTRAL EUROPEAN POLICY INSTITUTE: *DAV4 Full Report. Towards a Deeper Visegrad Defence Partnership*. Bratislava 2012, s. 10—13.

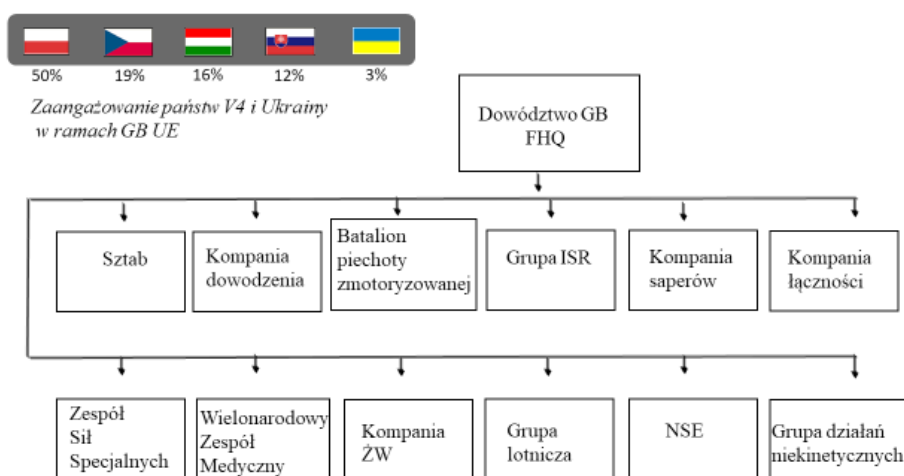
⁴¹ *Long Term of the Visegrad Countries on Deepening their Defence Cooperation*. Visegrad 2014.

⁴² Podpisanie dokumentu zostało poprzedzone wieloma rozmowami, m.in. szefów Sztabów Generalnych (Obrony) w Sliac na Słowacji w 2007 r. (spotkanie to wyznacza początek idei BG UE w formule V4), oraz — po czteroletniej przerwie w negocjacjach na ten temat — ministrów obrony narodowej w 2012 r. w Levocy (Słowacja) i Litomicach (Czechy) oraz w 2013 r. w Gdyni i Budapeszcie.

⁴³ M. SEROWANIEC, T. KACAŁA: *Międzyparlamentarny wymiar współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej*. „Studia z Zakresu Nauk Prawnoustrojowych. Miscellanea” 2015, s. 188. Artykuł przygotowany w ramach realizacji projektu badawczego „Security in V4 Constitutions and Political Practices” — http://kpsw.edu.pl/pobierz/wydawnictwo/miscellanea/nr5/11_1_serowaniec_kacala.pdf (dostęp: 19.12.2017).

⁴⁴ Decyzja ministra obrony narodowej z 6 czerwca 2014 r. w sprawie określenia kompetencji w zakresie formowania oraz przygotowania sił i środków na potrzeby Grupy Bojowej państw Grupy Wyszehradzkiej, a także utrzymania jej w gotowości w okresie dyżuru od 1 stycznia do 30 czerwca 2016 r., rozkaz szefa Sztabu Generalnego WP, rozkaz dowódcy generalnego RSZ, Wytyczne zastępcy dowódcy generalnego RSZ, Wytyczne dowódcy 12. Dywizji Zmechanizowanej.

zostało zorganizowane na bazie Centrum Operacji Lądowych Dowództwa Komponentu Lądowego (COLąd-DKL) w Krakowie, które tym samym dołączyło do grona, wymienionych poprzednio, pięciu europejskich dowództw posiadających możliwości dowodzenia siłami unijnymi. Podstawowym modułem bojowym grupy V4 był batalion piechoty zmotoryzowanej z 12. Brygady Zmechanizowanej. Ze względu na różnorodność pododdziałów (specjalistów) tworzących pozostałe elementy grupy, w jej formowaniu uczestniczyło, oprócz 12. Brygady Zmechanizowanej, 11 jednostek i instytucji Sił Zbrojnych RP.

Legenda: ISR — Instrument Szybkiego Reagowania; NSE — National Support Element (Narodowy Element Wsparcia); ŻW — Żandarmeria Wojskowa

Rys. 1. Ogólna struktura GB UE V4

Źródło: Koncepcja przygotowania i szkolenia Grupy Bojowej Unii Europejskiej państw Grupy Wyszehradzkiej.

Cykl przygotowania GB UE V4 (proces standardowy) trwał około dwudziestu miesięcy, w tym rok przeznaczony na szkolenie, i obejmował następujące etapy:

- przygotowanie i formowanie grupy — czas trwania osiem miesięcy;
- szkolenie narodowe: indywidualne, grup zadaniowych pluton-kompania, zgrywające batalion piechoty zmotoryzowanej — realizowane w ciągu sześciu miesięcy;
- szkolenie międzynarodowe: zgrywanie całości GB UE V4 (warsztaty, trening sztabowy, ćwiczenie dowódczo-sztabowe, ćwiczenie taktyczne z wojskami Common Challenge, połączone z certyfikacją grupy) — sześć miesięcy⁴⁵.

⁴⁵ Koncepcja przygotowania i szkolenia Grupy Bojowej Unii Europejskiej państw Grupy Wyszehradzkiej, materiały 12. Dywizji Zmechanizowanej.

Po zakończeniu szkolenia i certyfikacji GB osiągnęła gotowość operacyjną (*stand by*) i zapoczątkowała półroczny dyżur bojowy. Posiadała potwierdzone zdolności do prowadzenia działań taktycznych we wszystkich strefach klimatycznych, z wykorzystaniem posiadanego sprzętu i uzbrojenia (KTO Rosomak) oraz we współdziałaniu z elementami przydzielonymi. Grupa była przygotowana przede wszystkim do aktywności operacyjnej (działania ofensywne, obronne, stabilizacyjne), formowania zgrupowań zadaniowych w celu wykonania zadań szczegółowych, stosowania nieśmiertelnych (nieletalnych) środków walki, pozyskiwania informacji przez różne źródła i wskazywania celów w rejonie odpowiedzialności. Jeśli uwzględnimy dodatkowe zdolności, które wnoszą elementy rodzajów wojsk (wsparcie ogniowe, osłona przeciwlotnicza, kontrola i kierowanie w przestrzeni powietrznej, ochrona wojsk, w tym CBRN i IED⁴⁶), to grupa bojowa jawi się jako nowoczesna formacja, dobrze przygotowana do szerokiego spektrum działań.

Uczestnicząc w GB UE V4, Polska po raz pierwszy wydzieliła i przygotowała OHQ. Tym samym Siły Zbrojne RP dołączyły do wąskiego grona armii europejskich mających takie możliwości. Zdolności te zostaną wykorzystane podczas przygotowania kolejnej grupy bojowej w formule V4 (prawdopodobne jest utworzenie grupy V4+ z udziałem Austrii i Słowenii)⁴⁷, w której Polska będzie ponownie pełniła funkcję państwa ramowego (dyżur zostanie zapoczątkowany w II półroczu 2019 r.). Inicjatywa ta dowodzi, że Polska, głównie z powodów politycznych, zamierza odgrywać znaczącą rolę w tej najważniejszej formie współpracy wojskowej państw Grupy Wyszehradzkiej.

Bilans oraz perspektywy funkcjonowania Grup Bojowych UE

W ostatnim dziesięcioleciu Unia Europejska prowadziła, w ramach WPBiO, 11 operacji wojskowych oraz 21 misji cywilnych⁴⁸. Należy zaznaczyć, że w żadnej z nich nie uczestniczyły GB — podkreślmy: jednostki utworzone głównie do zadań tego typu — chociaż możliwość taka była niejednokrotnie rozważana. W 2006 roku kanclerz Angela Merkel nie wyraziła zgody na wysłanie grupy niemiecko-francuskiej do Konga pomimo prośby Organizacji Narodów Zjedno-

⁴⁶ CBRN — zagrożenia chemiczne, biologiczne, radiologiczne, nuklearne. IED — improwizowany ładunek wybuchowy (*improvised explosive device*).

⁴⁷ V. JÓZWIĄK: *Przewodnictwo Węgier w Grupie Wyszehradzkiej*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2017, nr 77.

⁴⁸ Aktualnie: 6 operacji wojskowych i 9 cywilnych — <http://www.defence24.pl/359063,demilitaryzacja-unii-europejskiej> (dostęp: 19.04.2018); <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2017-06-28/renesans-wspolnej-polityki-bezpieczenstwa-i-obrony-ue-zszanse> (dostęp: 19.04.2018).

czonych, w 2008 roku nie użyto Nordyckiej Grupy Bojowej w operacji w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej, a kolejnych grup w Libii w 2011 roku i Mali w 2012 roku⁴⁹.

Uogólniając, główną przyczyną niewykorzystania GB jest brak konsensu wśród państw UE co do optymalnego sposobu rozwiązania poszczególnych kryzysów, w tym za pomocą środków wojskowych. Pośrednią przyczyną jest przedstawiony już długotrwały proces decyzyjny dotyczący aktywacji GB UE, co ma szczególne znaczenie w przypadku operacji krótkotrwałych. W praktyce to rządy państw, których żołnierze pełnią dyżur w grupie bojowej, podejmują, na podstawie narodowych regulacji prawnych, ostateczne decyzje o wysłaniu sił, kierując się własnymi interesami. Niejednokrotnie decyzje te odbiegają od stanowiska Rady Europy. Dodatkowymi powodami mającymi wpływ na podejmowane decyzje są wysokie koszty operacji przy ograniczonych możliwościach ich finansowania⁵⁰, a także brak zdolności państw europejskich w zakresie transportu sił ekspedycyjnych w skali strategicznej.

Abstrahując od decyzji politycznych dotyczących użycia grup bojowych w operacjach reagowania kryzysowego, do pozytywnych aspektów ich utrzymania należy zaliczyć predyspozycje do zacieśniania współpracy wojskowej, szczególnie w wymiarze regionalnym. Główną korzyścią wynikającą z tej współpracy jest zwiększenie poziomu interoperacyjności wojsk oraz możliwość zorganizowania wszechstronnego, atrakcyjnego szkolenia połączonego z cyklem ćwiczeń potwierdzających osiągnięcie wymaganych standardów operacyjnych.

Prognozując przyszłość GB UE, należy zadać pytanie: Czy wzorem europejskich sił wojskowych, których próby tworzenia podejmowano w przeszłości, zostaną one zmodyfikowane lub zastąpione innymi formacjami? Symptomami świadczącymi o takiej ewentualności są powtarzające się zapowiedzi budowania „armii europejskiej”, inicjatywy współpracy militarnej w wymiarze regionalnym (alternatywny wariant dla grup bojowych) lub zwiększone zaangażowanie w ramach NATO.

Wśród form aktywności wybranych państw europejskich w sferze wojskowej — większość spośród nich jest także członkami Sojuszu Północnoatlantyckiego — w pierwszej kolejności należy wymienić międzynarodowe Batalionowe Grupy Bojowe NATO (4 grupy, łącznie ok. 4,5 tys. żołnierzy), rozmieszczone od 2017 roku na terenie państw bałtyckich i Polski na mocy postanowień poczynionych podczas Szczytu NATO w Warszawie w 2016 roku.

⁴⁹ M. KANIA: *Europejskie Grupy Bojowe: Od założeń do praktyki*. W: *Bezpieczeństwo w wymiarze Soft Power i Hard Power*. Red. R. KORZENIOWSKI, P. SCHMIDT. Olsztyn 2017, s. 52.

⁵⁰ Zasady finansowania operacji wojskowych UE zostały określone w decyzji Rady 2011/871/WPZiB z 19.12.2011 r. ustanawiającej mechanizm zarządzania finansami wspólnych kosztów operacji Unii Europejskiej mających wpływ na kwestie wojskowe lub obronne (ATHENA). Dz. Urz. UE L 343/35.

Od 2002 roku, na podstawie decyzji ze Szczytu NATO w Pradze, państwa europejskie wydzielają cyklicznie pododdziały (oddziały) wojskowe do Sił Odpowiedzi NATO (NATO Response Force) funkcjonujących „równolegle” z europejskimi Grupami Bojowymi. Kolejnymi inicjatywami są: siły natychmiastowego reagowania NATO (Very High Readiness Joint Task Force — VJTF, nazywane także szpicą NATO) formowane na podstawie postanowień szczytu Sojuszu w Newport we wrześniu 2014 roku, a także programy wzmocnionej Wysuniętej Obecności (eFP — enhanced Forward Presence) i dostosowanej Wysuniętej Obecności (tFP — tailored Forward Presence)⁵¹.

W uzupełnieniu przywołanego zestawienia warto wymienić: porozumienie brytyjsko-francuskie *Lancaster Mouse Treaties* (określające ramy bliższej kooperacji wojskowej obu państw, rozwoju wspólnych zdolności oraz kwestii nuklearnych), brytyjską inicjatywę *Joint Expeditionary Force* (siły wysokiej gotowości zdolne do reagowania w dowolnym miejscu na świecie, które docelowo mają liczyć ok. 10 tys. żołnierzy z 9 państw⁵²), współpracę państw nordyckich w ramach organizacji NORDEFECO (Nordic Defence Cooperation)⁵³, a także udział kontyngentów poszczególnych państw w dwu- lub wielonarodowych związkach operacyjnych (np. w Eurokorpusie) oraz w misjach organizowanych *ad hoc* przez „koalicje chętnych”.

Nie bez znaczenia dla dalszego funkcjonowania GB UE są stanowiska poszczególnych państw, szczególnie dysponujących największym potencjałem wojskowym: Francji, Wielkiej Brytanii, Niemiec⁵⁴.

Francja dążąc do wzmocnienia własnych zdolności wojskowych od lat popiera rozwój wspólnych jednostek europejskich, które w razie potrzeby mogłyby podjąć możliwie szybką interwencję w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie, finansowaną ze składek państw członkowskich⁵⁵. Nie bez znaczenia jest tu

⁵¹ Podstawą utworzenia sił w ramach wzmocnionej Wysuniętej Obecności oraz dostosowanej Wysuniętej Obecności były postanowienia Szczytu NATO w Warszawie. W skład eFP wchodzi wielonarodowe grupy bojowe NATO rozmieszczone w Polsce oraz w państwach bałtyckich (państwa ramowe to: Stany Zjednoczone, Niemcy, Kanada, Wielka Brytania). Celem tFP jest utworzenie potencjału odstraszania w południowej części wschodniej flanki NATO w regionie Morza Czarnego. Zasadniczym elementem tFP będzie wielonarodowa brygada, sformowana na bazie jednostki rumuńskiej wzmocnionej kontyngentami innych państw, w tym Polski.

⁵² Oprócz Wielkiej Brytanii JEF tworzą: Szwecja, Dania, Finlandia, Estonia, Litwa, Łotwa, Holandia i Norwegia.

⁵³ Platforma NORDEFECO (w składzie: Norwegia, Szwecja, Finlandia, Dania oraz Islandia) została utworzona w celu zwiększania możliwości militarnych współpracujących państw. Do najważniejszych form współpracy należą działania na rzecz zwiększania jakości sił zbrojnych, optymalna alokacja kadr i funduszy w sektorze obronnym, wspólne ćwiczenia oraz obrona przeciwlotnicza.

⁵⁴ Według rankingu Global Firepower w 2017 r. Francja zajmowała 5. miejsce na świecie, Wielka Brytania 6., a Niemcy 9. — <https://www.globalfirepower.com/> (dostęp: 10.12.2017).

⁵⁵ Zasady finansowania operacji wojskowych UE zostały określone w decyzji Rady 2011/871/WPZiB z 19.12.2011 r. ustanawiającej mechanizm zarządzania finansami wspól-

także przekonanie o nieuchronnym ograniczaniu przez Stany Zjednoczone swojej obecności w Europie. Teza ta jest zawarta w obowiązującej Białej Księdze Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego z 2013 roku i nie uległa zmianie pomimo zaangażowania wojsk amerykańskich na wschodniej flance NATO.

Równie istotne jest stanowisko Wielkiej Brytanii, szczególnie brytyjska wizja relacji Z Unią Europejską w zakresie polityki zagranicznej i obronności po brexicie. Z opublikowanych dokumentów (tzw. *future partnership paper*) wynika, że władze brytyjskie, z uwagi na historyczne więzi i wyznawane wartości istotne dla tej części świata, deklarują odgrywanie w dalszym ciągu kluczowej roli w systemie bezpieczeństwa europejskiego oraz pozostanie zaufanym i wiarygodnym partnerem dla Europy⁵⁶. Wielka Brytania, pomimo opuszczenia struktur UE, będzie wydzielala siły do operacji wojskowych i misji cywilnych prowadzonych w ramach WPBiO. Jednocześnie państwo to będzie dążyło do zacieśniania kooperacji pomiędzy UE i NATO w celu: wzmocnienia narodowych i wielostronnych zdolności wojskowych (tak, aby uniknąć ich dublowania), promocji stabilności w sąsiedztwie Europy, koordynacji działań analitycznych i odpowiedzi na pojawiające się kryzysy. Wielka Brytania zamierza także zacieśniać bilateralne relacje z państwami członkowskimi UE równolegle z utrzymywaniem stosunków z sojusznikami spoza Kontynentu: Stanami Zjednoczonymi, państwami regionu Pacyfiku, Bliskiego Wschodu oraz Afryki. Głównym sojuszem obronnym dla Wielkiej Brytanii pozostanie Pakt Północnoatlantycki. Wielka Brytania będzie także promować współpracę z ONZ oraz porozumienia wielostronne jako ważne elementy w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego⁵⁷.

Niemcy z kolei postrzegają wspólne siły wojskowe jako narzędzie odstraszania potencjalnego agresora, jednak nie wskazuje się w tym przypadku na Rosję. Ponadto, w przeciwieństwie do Francji, Niemcy są zainteresowane utrzymaniem pozycji najważniejszego sojusznika Stanów Zjednoczonych w Europie oraz obecnością NATO na wschodzie Kontynentu⁵⁸. Jednocześnie Niemcy pogłębiają współpracę obronną z Francją w celu zachowania czołowej pozycji obu państw wśród pozostałych członków Unii Europejskiej. Potwierdzają to ustalenia wspólnej Rady ds. Obronności i Bezpieczeństwa z lipca 2017 roku, dotyczące projektów zbrojeniowych oraz zintensyfikowania działań obronnych⁵⁹.

Dotychczasowe rozważania uprawniają do stwierdzenia, że w przyszłości GB nadal zachowają wizerunek sił ustawicznie dyżurujących, pozostających

nych kosztów operacji Unii Europejskiej mających wpływ na kwestie wojskowe lub obronne (ATHENA). Dz. Urz. UE L 343/35.

⁵⁶ Notatka informacyjna Attaché Obrony w Londynie z dnia 22.09.2017 r.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ R. TERLECKI: *Wolniej ku dwóm prędkościom*. „Dziennik Polski” 10.11.2017, s. C02.

⁵⁹ Ł. JURCZYSZYN: *Reformy UE według prezydenta Macrona: oferta adresowana do Niemiec*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2017, nr 101(1543), s. 2.

wyłącznie w gotowości do podjęcia działań, bez możliwości potwierdzenia swej przydatności w praktyce. Do postawienia tak sformułowanej tezy uprawnia także analiza przyjętej w 2016 roku *Globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*. Chociaż w dokumencie znajdziemy plany „kompleksowego podejścia” do rozwiązywania sytuacji konfliktowych i kryzysowych oraz posiadania przez UE zdolności wojskowych⁶⁰, to jednak zapisy te, ze względu na duży poziom ogólności, nie są zapowiedzią istotnych zmian, w tym w organizacji i funkcjonowaniu GB.

Oznacza to, że w dalszym ciągu, z uwagi na zasadę dobrowolności państw członkowskich, problemem będzie formowanie kolejnych zestawów dyżurujących grup, co będzie skutkowało dyżurami pojedynczych zgrupowań w danym półroczu (w harmonogramie dyżurów w latach 2018—2022 dotychczas nie obsadzono lub nie uzyskano potwierdzenia udziału 7 grup, co stanowi 39% planowanych sił)⁶¹. Wynika to w dużej mierze z wysokich kosztów związanych z wydzielaniem do GB UE wysoce profesjonalnych sił, ich długotrwałym, zaawansowanym szkoleniem, a następnie utrzymywaniem grup w dyżurze. Nie bez znaczenia jest tutaj fakt, że koszty te obciążają budżety państw tworzących grupy, ponieważ finansowanie ze składek państw członkowskich, szczególnie określone w decyzji Rady 201/871/WPZiB z 19 grudnia 2011 roku (mechanizm wspólnego finansowania ATHENA) jest przewidziane dopiero w trakcie przygotowania i trwania operacji⁶².

Koszty udziału w projekcie GB UE mogą być także rozpatrywane w szerszym wymiarze ogólnych nakładów na cele wojskowe w Europie. Z danych Komisji Europejskiej wynika, że w latach 2005—2015 wydatki na obronę w państwach UE zmniejszyły się o około 11% (w ujęciu realnym oznacza to spadek o 2 mld EUR rocznie). Jedynie 4 z 28 państw członkowskich osiąga docelową w NATO wartość na obronę na poziomie 2% PKB, ustaloną w czasie Szczytu w Walii w 2014 roku. Są to Estonia, Grecja, Polska i Wielka Brytania⁶³.

Niekorzystnym trendem dotyczącym sił zbrojnych państw europejskich, który może oddziaływać na proces tworzenia i wyposażania GB UE, jest ustawicznie obniżający się wskaźnik gotowości operacyjnej systemów uzbroje-

⁶⁰ *Wspólna wizja, wspólne działanie: Silniejsza Europa. Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*. Bruksela 2016, s. 25—26 oraz 41—43.

⁶¹ <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm> (dostęp: 19.12.2017).

⁶² Załączniki 1—3 decyzji Rady 2011/871/WPZiB z 19.12.2011 r. ustanawiającej mechanizm zarządzania finansami wspólnych kosztów operacji Unii Europejskiej mających wpływ na kwestie wojskowe lub obronne (ATHENA). Dz. Urz. UE L 343/35.

⁶³ *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski plan działań w sektorze obrony*. COM/2016/0950 final. Bruksela 2016, s. 4.

nia⁶⁴, szacowany dla najważniejszych typów sprzętu na poziomie 50% (w niektórych państwach wskaźnik ten często jest niższy). Na trudności w prowadzeniu wspólnych operacji może także wpłynąć niewystarczająca kompatybilność techniki wojskowej. Przykładowo, państwa UE produkują 17 typów czołgów, 20 rodzajów bojowych wozów piechoty i 27 typów systemów artyleryjskich 152/155 mm⁶⁵.

Biorąc pod uwagę wnioski z aktualnych konfliktów zbrojnych, w celu zwiększenia interoperacyjności GB UE pożądanymi inwestycjami w obszarze sił zbrojnych państw europejskich są: zwiększenie zdolności obrony cybernetycznej, cyfryzacja systemów uzbrojenia, budowa sieci łączności oraz wydatki na „kapitał ludzki” w celu przygotowania wysokokwalifikowanego personelu.

Na usprawnienie systemu GB UE, przede wszystkim wyeliminowanie trudności z wydzielaniem sił, może wpłynąć ustanowiona z końcem 2017 roku stała współpraca strukturalna w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony (PESCO — Permanent Structured Cooperation) z udziałem 25 państw członkowskich (bez Wielkiej Brytanii, Malty i Danii). W porozumieniu tym, odnawiającym WPBiO, oprócz współpracy wojskowej zakłada się finansowanie wspólnych projektów, rozwój technologii wojskowych i wzmocnienie przemysłu obronnego.

Za zapowiedź modyfikacji unijnych struktur dowodzenia można uznać ustanowienie w czerwcu 2017 roku Komórki Planowania i Prowadzenia Operacji Wojskowych (MPCC — The Military Planning and Conduct Capability). Nowy organ, wchodzący w skład Sztabu Wojskowego UE, pozostaje pod polityczną kontrolą Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa, składającego się z ambasadatorów państw członkowskich. Zakres zadań obejmuje planowanie i prowadzenie misji wojskowych, bez mandatu wykonawczego, w tym udział w tworzeniu, mobilizacji i utrzymaniu sił europejskich.

Podsumowanie

Utworzenie grup bojowych stanowi etap w długotrwałym procesie budowania przez państwa Unii Europejskiej wspólnych sił wojskowych. Grupy bojowe miały zapewnić UE zdolności militarne i pozamilitarne w ramach reagowania kryzysowego, w tym w regionach odległych od Europy. Założenie to wpłynę-

⁶⁴ Wskaźnik gotowości operacyjnej systemów uzbrojenia zależy od: niezawodności sprzętu, intensywności (liczby) uszkodzeń w ustalonej jednostce czasu oraz czasu eksploatacji. Szerzej: E. MILEWSKI, J. FIGURSKI: *Potrzeba i możliwości zabezpieczenia logistycznego systemów uzbrojenia*. „Problemy Techniki Uzbrojenia” 2013, R. 42, z. 126, s. 7—12.

⁶⁵ Notatka informacyjna Attaché Obrony w Berlinie z dnia 27.11.2017 r.

ło na specyfikę GB UE, będących siłami szybkiego reagowania o charakterze ekspedycyjnym, ich szczegółowe zadania, strukturę, wyposażenie oraz sposób szkolenia. Pomimo teoretycznej gotowości do interwencji w sytuacjach kryzysowych, do czego przyczynia się system dyżurów GB, a także wielokrotnego zapotrzebowania na działania tego typu, potwierdzone między innymi wnioskami Organizacji Narodów Zjednoczonych, jednostki te nigdy nie zostały użyte. Uwzględniając podstawowe założenia prakseologicznej teorii zarządzania, można zauważyć znaczne dysproporcje pomiędzy celami przypisanymi GB UE (tzw. wynikiem użytecznym) a kosztami związanymi z ich utrzymywaniem. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w złożonym, nieefektywnym systemie decyzyjnym, w aspekcie politycznym i wojskowym, aktywującym GB. Pośrednimi przyczynami są często rozbieżne stanowiska rządów państw UE dotyczące sposobów rozwiązania konfliktów oraz idei i zasad funkcjonowania GB, w tym kwestii finansowania operacji militarnych. W efekcie państwa UE w zróżnicowanym stopniu angażują się w proces tworzenia i przygotowywania poszczególnych zestawów dyżurujących grup, przy czym dla wielu spośród z nich formacje te są zaledwie jedną z wielu form udziału w wielonarodowych siłach wojskowych, NATO, regionalnych, koalicyjnych itp.

Pomimo ułomności systemu funkcjonowania GB UE, z wojskowego punktu widzenia, są to zgrupowania specjalistyczne, spełniające kryterium interoperacyjności, charakteryzujące się rozbudowanymi zdolnościami w wielu obszarach. Idea GB UE dla wielu państw, w tym dla Polski, byłaby bardziej atrakcyjna, gdyby na nowo określono zadania sił, uwzględniając kolektywną obronę, a także gdyby zmodyfikowano proces decyzyjny dotyczący ich użycia. Jednak, biorąc pod uwagę fakty przedstawione w artykule, jest to mało prawdopodobne.

Bibliografia

- BOBRYK-DERYŁO N.: *Uwarunkowania ewolucji Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*. Rozprawa doktorska. Warszawa 2012 — <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/126/UE%20WPbiO.pdf?sequence=1> (dostęp: 14.04.2018)
- BRAJER-MARCZAK R.: *Efektywność organizacji z perspektywy modelu dojrzałości procesowej*. „Zarządzanie i Finanse” 2012, R. 10, nr 1, cz. 3.
- CENTRAL EUROPEAN POLICY INSTITUTE: *DAV4 Full Report. Towards a Deeper Visegrad Defence Partnership*. Bratislava 2012.
- CIUPIŃSKI A.: *Geneza europejskiej wspólnoty bezpieczeństwa „Bellona”* 2013, R. 7, nr 4.
- CIUPIŃSKI A.: *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa 2009.

- CIUPIŃSKI A.: *Zdolności wojskowe Unii Europejskiej. Perspektywy grup bojowych*. „Rocznik Integracji Europejskiej” 2014, nr 8.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Battlegroup Preparation Guide* (12904/2/08). Brussels 2008.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Concept for Force Generation* (10690/08). Brussels 2008.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Concept for Military Command and Control* (10688/5/08). Brussels 2008.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic Level* (10687/08). Brussels 2008.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Military Rapid Response Concept* (5654/09). Brussels 2003.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Suggestions for Procedure for Coherent, Comprehensive EU Crisis Management* (7116/03). Brussels 2003.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *European Union Battlegroup Concept* (13618/06). Bruksela 2006.
- Decyzja ministra obrony narodowej z 6 czerwca 2014 r. w sprawie określenia kompetencji w zakresie formowania oraz przygotowania sił i środków na potrzeby Grupy Bojowej państw Grupy Wyszehradzkiej, a także utrzymania jej w gotowości w okresie dyżuru od 1 stycznia do 30 czerwca 2016 r., rozkaz szefa Sztabu Generalnego WP, rozkaz dowódcy generalnego RSZ, Wytyczne zastępcy dowódcy generalnego RSZ, Wytyczne dowódcy 12. Dywizji Zmechanizowanej.
- Decyzja nr 295/MON ministra obrony narodowej z 16 lipca 2014 r. w sprawie prowadzenia kontroli w dowództwach, jednostkach i komponentach zadaniowych SZ RP zadeklarowanych do struktur wojskowych Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego oraz Unii Europejskiej i realizowanych w ramach ich systemów kontroli.
- Decyzja Rady 2011/871/WPZiB z 19.12.2011 r. ustanawiająca mechanizm zarządzania finansami wspólnych kosztów operacji Unii Europejskiej mających wpływ na kwestie wojskowe lub obronne (ATHENA). Dz. Urz. UE L 343/35.
- GAWLICZEK P., PAWŁOWSKI J.: *Zagrożenia asymetryczne*. Warszawa 2003.
- GÓRKA-WINTER B., POSEL-CZĘŚCIK E.: *Wspólna Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2001, nr 11.
- GÓRKA-WINTER B.: *Grupy bojowe Unii Europejskiej — koncepcja, proces formowania, perspektywy*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2006, nr 69 (409).
- <http://www.defence24.pl/359063,demilitaryzacja-unii-europejskiej> (dostęp: 19.04.2018).
- <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2017-06-28/renesans-wspolnej-polityki-bezpieczenstwa-i-obrony-ue-szanse> (dostęp: 19.04.2018).
- <http://www.twojaeuropa.pl/347/unia-zachodnioeuropejska> (dostęp: 31.10.2017).
- <https://www.globalfirepower.com/> (dostęp: 10.12.2017).
- <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm> (dostęp: 10.04.2018).

- <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm> (dostęp: 19.12.2017).
- Informacje uzyskane w Dowództwie Operacyjnym Rodzajów Sił Zbrojnych (listopad 2017 r.).
- IWANOWSKI N.: *Teoria i praktyka wykorzystania Grup Bojowych Unii Europejskiej*. Warszawa 2014.
- JÓZWIAK V.: *Przewodnictwo Węgier w Grupie Wyszehradzkiej*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2017, nr 77.
- JURCZYŚYŃ L.: *Reformy UE według prezydenta Macrona: oferta adresowana do Niemiec*. „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn” 2017, nr 101(1543).
- KANIA M.: *Europejskie Grupy Bojowe: Od założeń do praktyki*. W: *Bezpieczeństwo w wymiarze Soft Power i Hard Power*. Red. R. KORZENIOWSKI, P. SCHMIDT. Olsztyn 2017.
- KASPRZYK M.: *Użycie Grup Bojowych UE w operacjach reagowania kryzysowego*. W: *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki obronności*. Red. A. POLAK. Warszawa 2014.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski plan działań w sektorze obrony*. COM/2016/0950 final. Bruksela 2016.
- KOZŁOWSKI D., LIGĘZA K.: *Budowanie zasobów i zdolności w ramach Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony*. „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2009, nr 1(176).
- KUPIECKI R.: *Visegrad Defence Cooperation: From Mutual Support to Strengthening NATO and the EU. A Polish Perspective*. “Report” 2013, No 35.
- KUŹNIAR R.: *Wzlot i upadek Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony*. „Bezpieczeństwo Narodowe” 2014, nr 32.
- Leksykon obronności. Polska i Europa*. Red. M. HUZARSKI, J. WOŁEJSZO. Warszawa 2014.
- Long Term of the Visegrad Countries on Deepening their Defence Cooperation*. Visegrad 2014.
- Materiały Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych (listopad 2017 r.).
- MILEWSKI E., FIGURSKI J.: *Potrzeba i możliwości zabezpieczenia logistycznego systemów uzbrojenia*. „Problemy Techniki Uzbrojenia” 2013, R. 42, z. 126.
- Notatka informacyjna Attaché Obrony w Berlinie z dnia 27.11.2017 r.
- Notatka informacyjna Attaché Obrony w Londynie z dnia 22.09.2017 r.
- NYE J.S. JR.: *Przyszłość siły*. Przeł. B. JAŁOZYŃSKI. Warszawa 2012.
- PARZYMIŚ S.: *Integracja europejska w dokumentach*. Warszawa 2008.
- RUTKOWSKA A.: *Teoretyczne aspekty efektywności — pojęcie i metody pomiaru*. „Zarządzanie i Finanse” 2013, R. 11, nr 1, cz. 4.
- SEROWANIEC M., KACAŁA T.: *Międzyparlamentarny wymiar współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej*. „Studia z Zakresu Nauk Prawnoustrojowych. Miscellanea” 2015 — http://kpsw.edu.pl/pobierz/wydawnictwo/miscellanea/nr5/11_1_serowaniec_kacala.pdf (dostęp: 14.04.2018).

- SOJA M.: *Stosunki UE—NATO w dziedzinie bezpieczeństwa europejskiego i obrony na przełomie XX i XXI wieku*. Toruń 2011.
- STOLARCZYK M.: *Problemy współpracy transatlantyckiej w dziedzinie politycznej i bezpieczeństwa*. W: *Instytucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*. Red. S. PARZYMIES, R. ZIĘBA. Warszawa 2004.
- Tekst Traktatu o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Obronnej — aei.pitt.edu/5201/1/5201.pdf (dostęp: 2.11.2017).
- TERLECKI R.: *Wolniej ku dwóm prędkościom*. „Dziennik Polski” 10.11.2017.
- URBAŃSKI M., DOŁĘGA K.: *Regionalny wymiar bezpieczeństwa na przykładzie Grupy Wyszehradzkiej w kontekście przynależności do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej*. „Obronność — Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” 2016, nr 1(17).
- Wspólna wizja, wspólne działanie: Silniejsza Europa. Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*. Bruksela 2016.
- Zasady finansowania operacji wojskowych UE zostały określone w decyzji Rady 2011/871/WPZiB z 19.12.2011 r. ustanawiającej mechanizm zarządzania finansami wspólnych kosztów operacji Unii Europejskiej mających wpływ na kwestie wojskowe lub obronne (ATHENA) Dz. Urz. UE L 343/35.
- ZIĘBA R.: *Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony: Koncepcja — struktura — funkcjonowanie*. Warszawa 2000.
- ZIĘBA R.: *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej*. Warszawa 2007.
- ZIĘBA R.: *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Akty prawne, dokumenty normatywne*. Warszawa 2007.

Włodzimierz Wątor, płk, dr, szef Centrum Szkolenia Obrony przed Bronią Masowego Rażenia (Akademia Sztuki Wojennej), adiunkt w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych (Uniwersytet Śląski w Katowicach).